

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מקץ

(חלק טו — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות

שבוע פרשת מקץ, שבת חנוכה, כד"ל כסלו, ה'תשפ"ג (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מקץ ב

דעם וואָרט „נכמרו“, פּאָדערט זיך אַז מ'זאָל דעם אָפּטייטש פּון וואָרט מסביר זיין מיט אַ ראַי' והוכחה –

מען דאַרף אָבער פּאַרשטיין:

(א) פּאַרוואָס נויטיקט זיך רש"י אין דריי ראיות? וואָרום, ווי פּאַרשטאַנדיק בפשטות (ווי פיל מאָל גערעדט) – מערע-רע ראיות ווערן געבראַכט אויב יעדערע פון זיי פאַר זיך איז ניט גענוגענד און די אַנדערע ערגענצט דאָס –

מיט וואָס איז יעדער ראַי' באַזונדער ניט מספיק בנדון ד'ז?

(ב) דער טור פון די דריי ראיות אין פרש"י – פריער „בלשון משנה“, דערנאָך „בלשון ארמי“ און ערשט דערנאָך „ובמקרא“ – איז אין גאַנצן ניט מובן: לכאורה האָט די ערשטע ראַי' געדאַרפט זיין פון מקרא (ובפרט אַז די ראַי' פון „מקרא“ האָט נאָך אַ יתרון, וואָס דאַרט איז גענוי דער זעלבער לשון ווי אין אונזער פסוק – „נכמרו“) דערנאָך (אויב נויטיק) די ראַי' פון „לשון משנה“ און ערשט דערנאָך – (פון גמרא) „לשון ארמי“.

(ג) פּאַרוואָס בריינגט רש"י די ראַי' „בלשון משנה“ פון „כומר של זתים“ – אין בבא מציעא – און ניט פון „כומר של ענבים“ וואָס ווערט דער-

א. „וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו“ – שטעלט זיך רש"י (אין צווייטן דבור) אויפן וואָרט „נכמרו“² און איז מפרש: „נתחממו ובלשון משנה“³ על הכומר של זתים ובלשון ארמי משום מכמר בישראל⁴ ובמקרא⁵ עורנו כתנור נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור כשמ-חממין אותו נקמט ונתכווץ“.

דאָס וואָס רש"י דאַרף בכלל בריינגען אַ ראַי' צו זיין אָפּטייטש, אַז „נכמרו“ מיינט „נתחממו“, איז פּאַרשטאַנדיק: היות דער „בן חמש למקרא“ באַגעגנט דאָ צום ערשטן מאָל אין דער תורה⁵

(1) פרשתנו מג, ל.

(2) בדפוס שני דרש"י וברש"י כתי' אינו מעתיק תיבת „נכמרו“ עוה"פ מהכ', אלא בא בהמשך לפרש"י לפניו „מיד נכמרו רחמיו (כלומר) נתחממו“. וראה לקמן הערה 35.

(3) ב"מ עד, א. [ובדפוס א' וברש"י כתי' „ובלשון משנה יש“ וברש"י כתי' פי, „כומר של זתים“ גם ב„בלע"ז]. ומה שכתב „ובלשון משנה“ אף שהוא בגמ' שם – ראה לקמן הערה 6.

(4) פסחים נה, סע"א. בגמ' ליתא תיבת „משום“, וכן ליתא בכמה דפוסים דרש"י (כולל דפוס ראשון). וראה לקמן הערה 42.

(5) איכה ה, יוד.

(5*) אף שנמצא בפרש"י לפני זה: וישלח (לג, ד) במאמר רשב"י „שנכמרו רחמיו“, אבל גם שם צריך רש"י לפרשו (שלכן משנה מל' רשב"י וכותב) בתחילת ד"ה „נתגלגלו“.

עפ"ז א) יומתק יותר הביאור (בפנים ס"ה) ההקדמה בפרש"י הטעם למה נכמרו רחמי יוסף ורק אח"כ פי' תיבת „נכמרו“ – כי לולא ההקדמה פי' נכמרו הוא (כבפרש"י וישלח) „נתגלגלו“. ההכרח דביוסף אא"פ לפרש „נתגלגלו“, שהי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו תיכף כשראהו משתחוהו. ג) שאין רש"י שולל פי' הת"א (בתיבת

נכמרו) „אתגלגלו“ (ע"ד לעיל מג, יח. לקמן מד, ז. ובכ"מ), אלא שכאן – פי', נתחממו“.

(6) בפשוטו י"ל שרש"י מביא מ„לשון משנה“ וזהו רק בב"מ, כי: א) שם נאמר „תני רבי חייא“ שהוא ברייתא, וגם ברייתא נכתבה „בלשון משנה (משא"כ גמ')“. [וראה רפ"ו דאבות „שנו חכמים בלשון המשנה“ ובמפרשים שם. וראה הר"מ

ראיות, מצד תוכן ענינם פון די לשונות, וואָס גלייכט זיך מיט'ן תוכן פונעם לשון אין אונזער פסוק: סיי דער ל', נכמרו רחמי' אין מלכים און סיי, נכמרו נחומי' אין הושע קומען אין שייכות צו הרגש הלב, פונקט ווי, נכמרו רחמיו' אין אונזער פרשה; אַנדערש איז אָבער ביים לשון „עורנו כתנור נכמרו" אין איכה, וואו ס'רעדט זיך וועגן עור, אַן אַנדער זאך לגמרי.

(ו) בריינגענדיק די ראי' פון „עורנו כתנור נכמרו" איז רש"י מעתיק דעם ווייטערדיקן המשך פון פסוק: „מפני זלעפות רעב" – וואָס לכאורה איז דאָס ניט נוגע און (במילא) איבריך פאַר דער הסברה פון דער ראי' 13; און ווי מיר זעען טאַקע ביי די אַנדערע ראיות (פון לשון „משנה" און „ארמי"), אַז רש"י בריינגט ניט 14 דעם ווייטערדיקן המשך המדובר והענין.

(ז) נאָך שווערער איז צו פאַרשטיין דעם ביאור פון רש"י ביים אויספיר פון פירוש: „כך דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווין" – וואָס איז דאָס נוגע דאָ לענינו 15?

(13) וכמו בראב"ע כאן שמביא רק התחלת הכתוב.

(14) אבל ראה לעיל הערה 6 ולקמן הערה 42.
(15) לכאור' הי' אפ"ל שמסיום רש"י מבוארת השייכות ד, נכמרו – נתחממו" להמשך „ויבקש לבכות", שעי"ז שנתחמם „נקמט" ונתכווין הלב ומביא לבכי' [וראה ערוך השלם שכ' דיפה פי' רש"י בפרשתנו, נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים" והביא ראי' מן כומר של זתים ומכמר בשרא (ועפי"ז מקשה אבל בב"מ ובפסחים כו' פרש"י הוחמם חימום כו')].

אבל דוחק גדול הוא, שהרי מפורש ברש"י „כך דרך כל עור" (ולא הרגש הלב).

ופשוט שרש"י בדבריו כאן העיקר הוא: נכמרו – נתחממו (תו לא). ואם הי' כוונתו בכתבו „כך דרך כו" לבאר הכ' בפרשתנו – לא הי' מביאו

מאָנט אין אַ פריערדיקן אָרט? אין ש"ס – אין מס' בימות?

(ד) אַזוי אויך „בלשון ארמי" גופא – האָט רש"י, אַנשטאָט דעם לשון „מכמר בשרא" פון מס' פסחים, געדאַרפט לכאורה בריינגען דעם לשון „בושלי כמרא" וואָס געפינט זיך פריער, אין מס' ברכות.

(ה) נאָכמער איז ניט מובן בנוגע דעם לשון „מקרא", וואָס רש"י בריינגט אַ פסוק אין „איכה" בעת מען געפינט שוין דעם לשון „נכמרו" אין „מלכים" 10 און אין „הושע" 11 – וואָס ניט נאָר זיינען זיי פריער אין סדר המקרא(ות) פון תנ"ך 12, נאָר זיי זיינען אויך מער מתאים אַלס

שטראשון (לב"ב ו, א) שהביא כ"מ שרש"י קורא לברייתא (תוספתא) „ל' משנה" [ב] ועיקר: הפי' בב"מ הוא (רבי חייה תני) שכן צ"ל בהמשנה שם. וי"ל שלכן כותב רש"י גם תיבת „על (הכומר)" כי כוונתו לומר שכן הוא במשנה במקום „על המעט'".

משא"כ ביבמות שהוא מימרא בגמ';

– אבל הא גופא צ"ע, דלמה מדייק להביא מ"לשון משנה" דוקא. ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י: „ובלשון תלמוד כו" (במקום „בל' משנה").

(7) גם ברפ"ד דמעשרות אי' „המכמר באדמה" שפי' שמטמין פירות כדי שיתבשלו. אבל רוב הגי' במשניות שלפנינו (וכ"פ בפייה"מ להרמב"ם, ר"ש, רע"ב, ועוד) ה„מכמן" – „ן" במקום „ר", והמדובר גם בשאר פירות (פייה"מ ורע"ב שם, אבל בר"ש שם: זתים) שבהם אין נוגע ענין החימום. ראה מלאכת שלמה. ולהגי' „המכמר" ראה לקמן הערה 44.

(8) צו, א. ויוקשה ביותר – כי באיכה שם, מביא רש"י מ, כומר של ענבים, ולא מב"מ.

וצע"ק ברש"י שם שכותב „על (הכומר של ענבים)" שאינו ביבמות אלא בב"מ. וראה לקמן הערה 47.

(9) מ, ב.

(10) מ"א ג, כו.

(11) יא, ת.

(12) ראה בי"ב (יד, ב) סדרן של נביאים כו' סידורן של כתובים כו'.

אריכות פון דברי חז"ל? לכאורה איז דאָ אַלץ פשוט: בשעת יוסף האָט נאָך אַ הפסק פון אַ סך יאָרן דערווען בנימין'ען, זיין איינציקן ברודער „מאמו" (און וואָס האָט ניט געהאַט קיין שייכות מיט זיין מכירה וכו'), האָט עס ביי אים אַרויסגע-רופן די תנועה פון „נכמרו רחמיו".

(ב) אַפילו מ'זאָל אָננעמען, אַז רש"י האָט אַ געוויסן הכרח אַז צוזאַמען דערמיט איז אויך פאַרגעקומען אַ משא ומתן פון רייד צווישן יוסף און בנימין, ווי חז"ל דערציילן — וואָלט געווען גענוג אַראָפּצובריינגען בלויז די התחלה פון סיפור („שאלו יש לך אח וכו'") און אויספירן¹⁷ דעם מקור¹⁸ („כדאיתא במס' סוטה")¹⁹ — וואו מ'זאָל זען די אַלע פרטים²⁰. — וואָס גיט צו די גאַנצע אריכות (בפרט — דער אויסטייטש פון אַלע נעמען וכו') אין הבנת הפשט פון פסוק²¹?

17 עד"ז הוא בדפוס ראשון דרש"י שלאחר התיבות „הוצרות שמצאהו" מסיים „כדאיתא בסוטה", ומשמט הפירוש של השמות. וברש"י כת"י מובא הפי' של ב' שמות הראשונים ומסיים „וכו' כדאיתא במס' סוטה".

18 ראה לקמן הערה 21.

19 וע"ד פירש"י בסוף פ' חוקת שמביא רק התחלת הגמ' „עקר טורא בר תלתא פרסי וכו'" ומציין (לפניו) „פרק הרואה (בברכות)".

20 או שרש"י יכול להביאו בייגש (מו, כא) כשהכתוב מפרט שמות בני בנימין.

21 גם צלה"ב: למה מביא רש"י ומדייק כדאיתא במס' סוטה, שמדובר כמ"פ דאם רש"י מציין ומפרט מקור וספר מסויים כוונתו להדרש כמו"ש במקום ההוא דוקא ולשלול מדרז"ל במק"א — ובנדו"ד דרש השמות נמצא בכ"מ בדרז"ל: תיב"ע ויגש שם. תנחומא שם ד' (ותנחומא באבער שם). ב"ר שם (פצ"ד).

ח. יל"ש פרשתנו רמז קנ. ויתירה מזו: במס' סוטה הובא רק דרש השמות, ואילו במדרשים הג"ל הובא דרש השמות בהמשך

(ח) בכל אופן, האָט דאָס (כן . . ונתכוון) געדאַרפט שטייען גלייך נאָך „קמטים", און ניט מפסיק זיין אין מיטן ביאור וענין פון פירש"י דורז"ן המשך הכתוב „מפני זלעפות רעב".

ב. וועט עס אַלעס ווערן פאַרשטאַנדיג דורך מבאר זיין דעם פרש"י אינעם פריערדיקן דבור, אויף די ווערטער „כי נכמרו רחמיו": „שאלו יש לך אח מאם א"ל אח ה' לי ואיני יודע היכן הוא יש לך בנים א"ל יש לי עשרה א"ל ומה שמם א"ל בלע ובכר וגו' א"ל מה טיבן של שמות הללו א"ל כולם ע"ש אחי והצרות אשר מצאהו. בלע שנבלע בין האומות בכר שה' בכור לאמי (און רש"י איז ממשיך אויסצוטייטשן דעם מיינ פון אַלע צען נעמען צוגעבנדיק צום סוף דעם מקור פון זיין פירוש: „כדאיתא במס' סוטה"¹⁶ און פירט אויס) מיד נכמרו רחמיו".

ווערט דאָ גלייך שווער צו פאַרשטיין: פאַרוואָס איז רש"י מקדים (אין ערשטן דבור) אויפצוקלערן (ובאריכות) די סיבה וואָס האָט געבראַכט צו „נכמרו", איידער ער טייטשט אויס (אין צווייטן דבור) דעם עצם באַדייט פון „נכמרו"?

דער סדר בפשוטות דאַרף דאָך זיין פאַרקערט: צום ערשטן איז נויטיק צו וויסן (וואָס איז דאָ געשען —) וואָס מיינט דער וואָרט „נכמרו", און ערשט דערנאָך איז מתאים צו ריידן וועגן דער סיבה פון דער געשעעניש.

אויך איז קשה: (א) וואָס איז דאָ שווער אין פירוש הכתוב ע"פ פשוטו של מקרא, וואָס צוליב דעם בריינגט רש"י דאָ די

בביאור קרא דאכיה (שהמדובר בעור) ובסיום פירושו, אלא ה"י כותבו בהתחלת פי'.

(16 לו, ב (בשינויים)).

האָט אַרויסגערוּפֿן דעם „נכמרו“ ביז צו „ויבקש לבכות“.

און דער טעם דערפון איז מובן און מוכרח אין פשוטות: יוסף, זייענדיק אַ משנה-למלך אַזוי פיל צייט און אין אַן אופן אַז „ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו“, רק הכסא אגדל ממך²⁴, האָט זיך זיכער געפירט מיט אַ הנהגה פון תקיפות און שטאַלץ (ובפרט כלפי די ברידער האָט ער דאָך כוונה אַרויסגעוויזן די תנועה פון תוקף און שטרענגקייט). דעריבער הגם אַז ביים דערזען בנימין'ען „אחיו בן אמו“ האָט זיך ביי אים געוויס דערוועקט אַ שטאַרקע התרגשות, איז אָבער אויך זיכער, אַז איידער ער האָט זיך אַנטפלעקט צו די ברידער ובפרט – אין דער אַנוועזנהייט פון אַרומיקע מענטשן האָט יוסף (אַלס משנה-למלך) באַהערשט די התרגשות וכו' און זי ניט אַרויסגעוויזן כלפי חוץ, און ווי מ'זעט אויך אַז אַפילו דערנאָך – איז ווען „ויבקש לבכות“ – איז „ויבוא החדרה ויבך שמה“.

[און דערפאַר געפינט מען טאַקע ניט אין דער גאַנצער סדרה, אַז יוסף זאָל אויסדריקן אָפען אַ תנועה פון התרגשות וכו' ובפרט לבכות וכד'²⁵ – הגם אַז במשך פון זיינע באַגעגענישן און רייד מיט די ברידער האָט ער דאָך געזען און געהערט כמה ענינים, וואָס האָבן זיכער אַרויסגערוּפֿן

אין אַנדערע ווערטער: וואו שטייט דאָס אַלעס אין „פשוטו של מקרא“, וואָס נאָר דאָס איז רש"י מפרש?

ג) ועיקר: ווי קומען אַהער בכלל די בני בנימין? וועגן וועמען עס ווערט דערציילט אין פ' ויגש!

ד) וואָס איז רש"י מוסף ומדייק „מיד (נכמרו רחמיו)“, און וואו איז דער מקור אויף דעם (וויבאַלד רש"י איז ניט מעתיק פון פסוק דעם וואָרט „וימהר“)?

ג. דער ביאור אין דעם:

מ'קען ניט זאָגן, ווי ס'זעט אויס בהשקפה שטחית, אַז די סיבה פון „נכמרו רחמיו“ . . ויבקש לבכות" איז געווען דאָס וואָס יוסף האָט דערזען בנימין'ען, וויילע אויב אַזוי האָט דאָס אַלעס געדאַרפט פאַסירן באַלד ובהמשך צו „וירא יוסף אתם את בנימין“ (בתחלת הפרשה)²², ובפרט נאָך אַז ער זאָגט אַז דאָס איז געווען אין אַן אופן פון „וימהר יוסף“.

אַדער עכ"פ – בסמיכות ובהמשך צו „וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו“²³ (ביים סוף פרשה בעת די שבטים זיינען צוזאַמענגעקומען מיט יוסף'ן אין זיין הויז);

וויבאַלד אָבער די תורה דערציילט אַז אַפילו נאָכן צווייטן „וירא“ האָט ער פריער אויסגערוּפֿן „הזה אחיכם“ און דערנאָך געזאָגט „אלקים יחנך בני“, און ערשט דערנאָך – „נכמרו רחמיו“ איז עס אַ באַווייז, אַז ניט דער „וירא“

להמאורע דכאן והשקו"ט בין בנימין ויוסף, בהפירוש" (אף כי בשינויים).

(22) פרשתנו מג, טז.

(23) שם, כט.

(24) פרשתנו מא, מד. מא, מ.

(25) מלבד בכ' (מב, כד), „ויסב מעליהם ויבך“ – לפי ששמע שהיו מתחרטין (פירש"י), אבל שם: א) לא „נכמרו רחמיו“, ולכן ב) לא הוצרך לילך „החדרה“ ולרחוץ פניו ככאן. ורק ש, ויסב מעליהם – נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה“ (פרש"י) „וישב אליהם“. וראה ע"ז אברבנאל כאן.

רופט אַרויס די התרגשות פון אחוה צווישן יוסף און בנימין וואָס דערפאַר האָט עס געבראַכט דוקא „נכמרו רחמיו אל אחיו“, דערפאַר זאָגט רש"י אַז צווישן יוסף און בנימין איז פאַרגעקומען רייד, וואָס האָבן אָנגערירט די אחוה-געפילן²⁹ אויף אַן אומגעוויינלעכן אופן, ביז דאָס האָט געמוזט פועל זיין ביי יוסף'ן (טראַץ די תקיפות-הנהגה) דעם ענין פון „ויבקש לבכות“.

און דערמיט ווערט פאַרשטאַנדיק „כנל פאַרוואָס רש"י דאַרף אַראָפּבריינגען די גאַנצע אַריכות הדברים פון „שאלו וכו' א"ל וכו'“³⁰ און דעם

(29) דהרי הכ' מדגיש „כי נכמרו רחמיו אל אחיו“.

(30) וע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שלא כ' רש"י ע"ז „ורבותינו דרשו" וכיו"ב, וגם הציון „כדאי במס' סוטה" שבסוף פירושו הוא רק על דרש השמות (ולא על תחילת פירושו), כי גם פרטי השקו"ט מסבירים פשוט"מ, וגם ההתחלה „יש לך אח מאם" וכו' ובנימין אמר לו „אח הי לי כו'“.

(* בדחוק אפ"ל שאין פרטי הדברים מוכרחים בפשט"מ, אלא מכיון שמוכח שהי' כאן דיבור מיוחד ע"ד אחוה כו', מביא רש"י מ"ש חז"ל (בשנינויים – ראה בשו"ג הבא), ואינו צריך להקדים, רבותינו דרשו" וכיו"ב, כיון שהענין עכ"פ מוכרח בפשט"מ, אבל בנדון כזה שאין הפרטים מוכרחים בפשט"מ הו"ל לציין המקור לפירושו ועוד ועיקר – הו"ל לקצר בהם, כנ"ל.

(**) במד"ר ותחומא ליתא התחלה זו, אלא שהתחיל לשאול „אית לך בני" (ב"ר), או „יש לך אשה" (תנחומא). ורק לאחר ששאלו מי שמע שמות כו' א"ל בנימין „כולם על אחי בן אמי כו'“ (תנחומא. ובב"ר בשנינו ל'). (וביל"ש שם הובא בשאלת יוסף „יש לך אח" (ועד"ז הוא בכתי"ב ב"ר (הוצאת אלבעק) בפצ"ג), אבל שם מתחיל „והי' שואל לו ע"ד שהגיע לענין אחיו" – וידוע שהשקו"ט האם רש"י הי"ל"ש, אבל מכיון שהדיבור הי' ע"ד האחוה (נכמרו רחמיו אל אחיו)

התרגשות וכו'²⁶; דער צער פון זיין פאָטער וכו' – נאָר מצד די הנהגה בתקיפות²⁷].

ד. און וויבאַלד אַזוי מוז מען זאָגן – פון המשך ומשמעות הכתובים – אַז נאָכן „וירא (יוסף) את בנימין גו' ויאמר אלקים גו'“ איז פאַרגעקומען אַן ענין וואָס זיין ווירקונג איז געווען נאָך שטאַרקער פון דער פעולה פון „וירא את בנימין“.

וויבאַלד אַז דער פסוק איז ניט מפרש וואָס דאָס איז געווען – מוז מען זאָגן אַז דאָס קומט בהמשך צו „אלקים יחנך בני" – ברכות וואָס בנימין האָט פון דעם אויבערשטן און וואָס האָבן אַ שייכות צו (ובמילא אויך אַ ווירקונג אויף) יוסף'ן ובפרט אויף זיין שייכות צו בנימין'ען אַלס „אחיו" (וויבאַלד עס האָט געפועלט אַז „נכמרו רחמיו אל אחיו"), דערפאַר מוז רש"י בריינגען די גאַנצע אריכות אָנהייבענדיק „יש לך אח מאם" (ווי ער זאָגט בהקדמה „אחיו בן אמו" דוקא)

עס דאַרף אָבער אויך האָבן אויך אַ שייכות צו די קינדער פון בנימין'ען וויבאַלד עס קומט בהמשך צו „אלקים יחנך בני" וואָס דאָס איז כפרש"י בדוגמא פון חנון אלקים את עבדך – יעקב – וואָס דאָס גייט אויף „הילדים"²⁸ אָבער ניט די קינדער פאַר זיך, נאָר ווי דאָס

(26) וכמו תיכף כאשר באו אחיו, וישתחוו לו אפים ארצה .. ויזכור יוסף וגו' (מב, ר"ט); מה שאמרו לו (שם, יג), שנים עשר עבדיך אחים אנחנו גו' והנה הקטן גו'; שיעקב עודנו חי (מג, כח) וכיו"ב.

(27) ובינו לבין עצמו אפשר לומר שבכה עדכו', ואין הכתוב צריך לספרו.

(28) וישלח לג, ה.

ע"ש אחי והצרות אשר מצאוהו, אזוי אז בשעת ער וועט דערמאָנען וועלכן קינד עס זאל ניט זיין – וועט עס דערמאָנען אחיו בן אמו³⁴.

און דוקא נאָך דעם אַלעס קען מען פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט יוסף ניט מער געקענט איינהאַלטן זיין תקיפות, און ווי רש"י פירט אויס און מדייק: „מיד נכמרו רחמיו“.

ה. דערמיט איז אויך מבואר פאַרוואָס רש"י איז מפרש פריער (ובאריכות) די סיבה פון „נכמרו“ איידער ער פאַר-טייטשט דעם וואָרט „נכמרו“ גופא – וואָרום דוקא דער פירוש (וואָס איז מוכרח פון פש"מ) איז מסביר און

אויסטייטש פון יעדן נאָמען באַזונדער, ווייל „יחנך“ סתם, אינגאַנצען – מיט אַלע זיינע פרטים – קומט אַלס סיבה פון „נכמרו רחמיו“, יעדער פרט איז נוגע אין דעם אַרויסברענגען די אומגעוויינלעכע אחוה און געפיל פון בנימין צו יוסף³¹ – אַז הגם בנימין איז בעת מכירת יוסף בלויז אַלט געווען בערך נייען (צען) יאָר³², האָט ער דאָך במשך די אַלע יאָרן ניט אויפגעהערט צו טראַכטן פון אחיו בן אמו יוסף און זיינע צרות, ביז צום אויסדריקן זיין צער אין אַזא ענין – ווי דער נאָמען פון זיינע קינדער; און נאָכ-מער, אין די נעמען פון אַלע צען קינדער און ביי יעדן נאָמען מיט אַ באַזונדער תוכן פון געגועים, צער³³ וכדומה –

ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו. ויומתק ביותר שהם הדגישו במיוחד האחוה של בנימין ויוסף.

והשינויים שבדרש השמות שבין פרש"י ומס' סוטה (גרא: בפרש"י – שנתגיר באכסניא, ובסוטה – שגר כו'. מופים: בפרש"י – מפי אב למד, ובסוטה – ליתא) – י"ל, שכן היתה גירסתו במס' סוטה, או שמפרש כן דברי הגמ'. ובדפוס ב' דרש"י הובא כגירסת הגמ' שלפנינו, וגם האיכא דאמרי בהשם „וארד“. ואכ"מ.

34 עפ"ז – בנימין ועשרה בניו – כולם מזכירין את יוסף אחיו. ועפ"ז יש לברר (עכ"פ ע"ד „הרמו המתיישב בפש"מ“): א) למה מעתיק רש"י גם האריכות „א"ל יש .. שמש, והול"ל בקצור: יש לך בנים א"ל בלע ובכר וגו'. ב) בדיה אלקים (שלפני זה) למה מעתיק מהכתוב גם תיבת „בני“, ובפי' – גם התיבות „את עבדך“ – ונקודת הביאור: מדכתיב „את עבדך“ מודגש שאין יעקב בכלל, והחנון" שייך רק על אחד עשר השבטים, מדכתיב „יחנך בני“ – כולל (ובפש"מ אדרבא – העיקר קאי על) בנימין, אלא שלשון ברכה „יחנך“ – שייך לברכת בנים כפנים,

ולכן כשדייק „יש לי עשרה“ – הרי גם בזה „יחנך“ דיוסק בדומה לתנן" דיעקב – יא' אנשים. ועפ"ז גם יומתק: א) לכאורה „בני" מיותר. ב) בחירת תואר החביבות כאן – „בני“.

31 ראה ביהא"ז (דלקמן הערה 58) „יחם לבבו .. שיתמרר לבבו בראותו בצער זולתו כמ"ש כי נכמרו רחמיו“.

32 דהרי יוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה, ויוסף נולד לפני שעבד יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י תולדות כח, ט), ובנימין נולד בא"י (וישלה לה, טז ואילך ובפרש"י שם יח) אחר שש שנים הנ"ל, ואחר היותו בדרך י"ח חדשים (פרש"י שם לג, יז. ובפרש"י ישן (תולדות שם): שתי שנים ששה בדרך).

33 ולכן הביא רש"י דוקא ממס' סוטה, כי מכיון שמהפסוק מוכח ש„נכמרו רחמיו אל אחיו“ – רק במס' סוטה מבואר איך שכל שם הוא או „ע"ש אחיו ומעלותיו, או „הצרות אשר מצאוהו“. משא"כ בתנחומא ובר", שא' או ב' מהשמות אינו מטעם זה (וראה עוד לקמן הערה 37).
וכן בסוטה דוקא סדר הדברים בתחלה ע"ד אחיו בן אמו ואח"כ ע"ד בנים המרומזים ב„יחנך“ – כמו שהוא הסדר בקרא כנ"ל.

עיו"ל (אלא שאינו ע"ד הפשט) כי במס' סוטה מבואר שיו"ד בנים אלו של בנימין שייכים ליוסף – „ה' ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים ..

וכו' – יומתק בפש"מ לומר שהי' הדבור ג"כ עי"פ הסדר בקרא, בתחלה „אחיו בן אמו“ – לשאול „יש לך אח כו" ואח"כ „יחנך“ – יש לך בנים כו', כפנים.

מיינט „נתחממו“³⁸ – (אפילו ווען מ'זאָל זאָגן אַז דאָרט איז אויך דאָ אַ הכרח פון כללות הענין אַז עס רעדט זיך וועגן אַ גרויסע התעוררות)³⁹, וואָרום מיט וואָס איז דער טייטש דאָרט – מער מוכרח ווי בנדו"ד? [והראי': דער תרגום]⁴⁰ טייטשט אויך דאָרט פונקט ווי דאָ: „אתגוללו“⁴¹.

דערפאַר מוז רש"י בריינגען אַ רא"י פון זעלבן לשון וועלכער שטייט בשייכות צו אַן אַנדער ענין – וואָס זיין תוכן ווייזט אויפן טייטש „נתחממו“ דוקא.

די ערשטע רא"י בריינגט ער פון „לשון משנה (וואָס איז לשון הקודש, על דרך ווי לשון הכתובים) על הכומר של זתים“, וואָס „כומר“ רופט זיך די כלי אין וועלכע מ'וואָרעמט די זיתים, און דערפון פאַרשטייט מען אַז „כומר“ – „נכמרו“ האָט דעם טייטש פון חמימות.

ז. אַבער די רא"י פון „כומר“ אַליין איז ניט קיין פולע רא"י, מ'קען נאָך

מכריע דעם טייטש פון וואָרט „נכמרו“³⁵: וויבאַלד ס'האָט דאָ געמוזט פאַרקומען אַן אומגעוויינליכע התרגשות ביי יוסף, אַ סאָך שטאַרקער ווי דער הרגש וואָס דערוועקט זיך פון „וירא (יוסף) את בנימין אחיו, כנ"ל, איז במילא מובן, אַז דער טייטש פון „נכמרו“ איז „נתחממו“, הייסע און שטאַרקע התרגשות – און ניט ווי דער ת"א פאַרטייטשט „נכמרו: אתגוללו“³⁶ (אַ געוויינליכע התעוררות)³⁷.

ו. רש"י באַנוגנט זיך אַבער ניט דער-מיט, וואָרום הגם אַז פון משמעות הכתובים איז מובן אַז „נכמרו רחמיו“ מיינט אַ שטאַרקערע התעוררות ווי „אתגוללו“ – איז נאָך דערפון אַלץ קיין רא"י ניט, אַז „נכמרו“ טראָגט אין זיך בדוקא דעם טייטש פון „נתחממו“ (און ניט אַן אַנדערן ענליכן טייטש). דעריבער בריינגט רש"י אַ רא"י אויפן טייטש פונעם וואָרט.

לויט דעם איז פאַרשטאַנדיק בפשטות פאַרוואָס רש"י בריינגט ניט קיין רא"י פון „נכמרו רחמיו“ אין מלכים, און פון „נכמרו נחומי“ אין הושע: דוקא ווייל אויך דאָרטן רעדט זיך וועגן רגש הלב אַזוי ווי אין אונזער פסוק, איז פון דאָרט ניטאָ קיין רא"י מוכחת, קיין קלאָרער באַווייזן, אַז דער „נכמרו“ דאָ

35) ועפ"ז יובן ויומתק שאפשר להיות כ"ז בהמשך (בד"ה) אחד וכהגירסא (הובאה בהערה 2) דליתא ד"ה חדש דנכמרו.

36) וכ"פ במדרש שכל טוב. ובתי"י, רחשו רחמיו, ובפי' יונתן, שענינו נענוע ונדנדו כו', אף שבתרגום במלכים והושע הוא „אתגוללו“, כדלקמן בפנים.

37) ולכן לא הביא דרש השמות ממדרש הנחומא, ששם מסיים „באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף.“ ובב"ר אין בכלל הסיום שהדיבור הנ"ל הביא לנכמרו רחמיו כו'.

38) ופרש"י בהושע שם „נתחממו כו', כי פי' לשיטתו (וסמך על מה שכבר הכריח) כאן.

39) ברד"ק בהושע שם פי' „נתגלגלו .. וכן ת"י ואונקלוס ויש מפרשים נתחממו“. ובס' השרשים שלו (ערך כומר) הביא הכ' דפרשתנו ושבהושע, וכ' „פירוש נתגלגלו והמו כתרגומו, או פירוש נתחממו“. ובס' השרשים לר"י בן ג'נאח הביא הכ' דפרשתנו ודמלכים והושע ופי' רק „כמו המו“. ואכ"מ.

40) במלכים ובהושע.

41) אבל לאחר שכבר פי' כאן אינו צריך לפרשו עוה"פ במלכים, כי שם הם אותם הל' והענין „נכמרו רחמיו“ משא"כ בהושע: (א) שהל' היא „נכמרו וחומי“ (ב) מדובר בהקב"ה

ולהעיר שגם הרד"ק בפי' לנ"ד פי' רק בהושע (הובא לעיל הערה 39) ולא במלכים שפנ"ז אלא שצריך ברור מי הם פי' הרד"ק ראשונה בזמן.

ח. לויט דעם איז אויך מובן וואָס רש"י בריינגט ניט די ראי' פון לשון "כומר" וואָס שטייט אין פריערדיקע ער-טער אין ש"ס⁴⁵:

דער לשון "כומר של ענבים" (אין מס' יבמות) קומט בהמשך צו דעם וואָס די גמרא זאָגט דאָרט: "דוכב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דוכב אף ת"ח וכו'" – און דעריבער (אפילו בסיוע פון "מכמר בשרא") איז ניט קיין שטאַרקע ראי' פון "כומר של ענבים" אַז דאָס מיינט לשון חמימות, וואָרום דער תוכן הענין גיט אַן אַרט צו זאָגן אַז די "כלי" רופט זיך "כומר" (ניט צוליב פעולת החמימות, נאָר) צוליב דעם וואָס אין דער כלי זיינען די ענבים געפונען און במילא איז דער וויין תוסס און רירט זיך פון די ענבים⁴⁶ (וואָלט מען געקענט אָננעמען, אַז דאָס איז די משמעות פון "כומר")⁴⁷.

שם "המכמר" (כבירושלמי וכ"ה בערוך ועוד) ומדובר בותים – הרי קאי שם בהפועל, ופי' טונן זתים כדי שיתחממו כו' (ר"ש). פי' מהר"י בן מלכי צדק שם. וראה פ"מ בירוש'. משא"כ בכומר של זתים שבב"מ, שר' חייא תני, במתני' בלשון כומר לומר שכבר נתחממו" (פרש"י ב"מ שם ד"ה על הכומר כו'). וראה לקמן הערה 50.

45 עו"ל: א) דב"מ הוא עיקר מקום הענין והסוגיא, משא"כ ביבמות שהוא רק דרך אגב – מ"ה כומר של ענבים כו'. ב) עיקר המציאות דכומר הוא בותים, משא"כ בענבים דאין רגילות למכמר ענבים (תנוד"ה תני – ב"מ שם). וראה פרש"י בכורות שבהערה הבאה.

46 וראה פרש"י שם ד"ה כומר. ולהעיר מפרש"י בכורות (לא, ב) ד"ה כומר ענבים "שאוספן בכלי .. שידחקו ויתבשלו" (ולא כתב "שיתחממו" ככפירוש ביבמות ובב"מ במשנה (עב, ב)).

47 ומה שכאיכה הכיאי רש"י, וכן כי נכמרו רחמיו ובלשון הגמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בשרא" – הוא כי שם לא בא

אַלץ פרעגן: אויב מ'געפינט ניט ערגעץ קלאַר, אַז "כומר" איז אַ לשון פון חמי-מות, איז מי יאמר אַז די כלי ווערט גערופען "כומר" צוליב דער פעולה פון חמימות? – אפשר איז דאָס סתם אַ שם-כלי (אַן דעם באַדייט פון פעולת החמימות)?

דערפאַר בריינגט רש"י נאָך אַ ראי' פון "לשון ארמי" – "מכמר בשרא" וואָס דאָרט זעט מען קלאַר אַז "מכמר" ווערט געמיינט די פעולה⁴² פון חמימות⁴³ – און "לשון ארמי" איז מוכיח אויפן "לשון המשנה" (ע"ד ווי גמרא בכלל איז מבאר די משנה), וואָס איז על דרך לשון המקרא, אַז אויך "כומר" איז פון זעלבן שורש פון חמימות⁴⁴, וויבאַלד דאָס איז דאָך דער תכלית פון דער כלי.

42 ועוד: כאן פרש"י "נתחממו" נפעלו, וגם מכמר בשרא הוא שהבשר נפעל – חימום הבשר (משא"כ "כומר"). וי"ל שלכן (לכמה גי') הביא רש"י גם התיבה "משום", כי "מכמר בשרא" כשלעצמו, אפשר לומר שפירושו הוא שפונעל חימום הבשר, אבל הלי' "משום" משמע שמרמו (גם) לתוכן הגמ' שם, שמחלוקת היא אם חוששין שהבשר יתחמם (מעצמו) או לא, עיי"ש ובפרש"י. 43 ועפ"ז יומתק מה שבהושע פרש"י רק "נתחממו בלי' ארמי" (ולא הביא גם לי' משנה) כי (נוסף ע"ז שיי"ל שסומך על פי' בפרשתנו ואינו צריך לכפול עוה"פ כל הפרטים, הנה) בלשון ארמי "מכמר" פירושו "נתחממו" ככפנים. ולכן ביבמות שם כפירושו "ד"ה כומר) פי' ככמו מכמר בשרא" – היינו דזה מבאר פי' כומר (שם) * בפסחים שם על "מכמר בשרא" כ' רק "ודומה לו על הכומר של זתים". ועפ"ז מובן מה שבדרושים (נסמן לקמן הערה 55) ע"ה כי נכמרו, שמבואר דנכמרו הוא חמימות, מובא רק "נכמרו מל' מכמר בשרא".

44 עפ"ז י"ל עוד טעם מה שהביא רש"י, "כומר של זתים" ולא דרפ"ד דמעשרות – דגם אם גרסי'

* ומה שבב"מ "כומר של זתים" לא הביא ומכמר בשרא" כמקור לפירושו "כומר" – כי הובא שם בגמרא לפנ"ז תיבת "מכמר".

ברענגט רש"י אַלס הוכחה צו זיין טייטש פון דעם המשך הכתוב „מפני זלעפות רעב“:

אמת טאַקע אַז רעב קען פועל זיין אַז דער „עור“ זאָל „נשחר“ ווערן, וויבאַלד אָבער דער פסוק פאַרבינט עס נאָכאַמאָל בסיומו (נוסף צום פריערדיקן פאַרגלייך – „כתנור“) מיט „זלעפות“, מיט פּייער און הייסקייט⁵², איז די סברא מחייב אַז „נכמרו“ מיינט דאָ „נתחממו“.

יוד. אויב אָבער „עורנו כתנור נכמרו“ מיינט „נתחממו“ אַז דער „עור“ ווערט בלויז אָנגעוואַרעמט (צוליבן רעב), ווערט אַ שאלה: אין וואָס דריקן זיך דאָ אויס די גרויסע יסורים וואָס דער נביא קלאַגט דערויף? איז רש"י מבאר, אַז „נכמרו“ דאָ טראַגט אין זיך און מיינט ניט בלויז „נתחממו“, נאָר אויך דער מייז פון „נקמטו קמטים קמטים“⁵³ וואָרום „כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ“. ובמילא בשעת דער פסוק זאָגט אַז דער עור איז נתחמם געוואָרן דאַרף ער ניט אויסטייטשן די גוואַלדיקע יסורים דער-פון, ווייל ס'איז אַזוי דער „דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ“, און מ'פאַרשטייט שוין אַליין ווי גרויס ס'איז דער עינזי אין דעם.

בהמשך להפני דנכמרו רחמיו: „ויהי קרוב לענינו עורנו כתנור נכמרו שפירוש שחרור“.

(52) פרש"י איכה שם. ובס' השרשים לרד"ק – ערך זלעפה – (וכן בפ' לתהלים יא, ו) כ' ענינים ענין בעתה ורעדה או ענין השריפה. אבל גם לפי רעדה אי"ז שייכות במיוחד לזה שיפעול שחרות העור. ולהעיר מפ' הראב"ע לאיכה שם דנכמרו פ' „כמו יבערו ויקדו ונכמרו כי נכמרו רחמיו“ (ע"פ ב' בפרשתנו). ופי' זלעפות „כמו

ורוח זלעפות כטעם סערה“.

(53) ובתרגום שם „עורנו משכנו היך תנורא אתקדו כו“.

אויך פונעם לשון ארמי „בושלי כמרא“ אין מס' ברכות איז קיין ראי' ניט אַז דער לשון ווערט גענוצט בשייכות צו דער פעולה פון חימום דוקא, אויך איז דאָרטן מיינט עס דאָך אַ תואר פון תמרים⁴⁸ און ס'איז קיין ראי' ניט אַז דער לשון „כמרא“ (אַפילו אויב ס'איז אַ שם תואר פון חמימות⁴⁹) לאַזט זיך נוצן אין פועל און נפעל⁵⁰.

ט. וויבאַלד אַז דער וואָרט דאָ איז „נכמרו“, וויל רש"י אויך האָבן אַ ראי' פון גענוי דעם זעלבן לשון אין פסוק – און דערפאַר בריינגט ער אויך די ראי' פון „ובמקרא עורנו כתנור נכמרו“, וואָס דאָס מיינט אויך (לפי דעת רש"י) „נתחממו“.

היות אָבער אַז דער וואָרט „נכמרו“ דאָרט קען מען טייטשן מל' „נשחרו“ (און אַזוי טייטשן טאַקע אַנדערע מפרשים⁵¹)

להכריח פירושו, ולכן לשונו „וכן“ ולא כמו שכתב כאן. ולכן כתב שם „יש הרבה על הכומר של ענבים כו“* – כי לאחר שכבר הכריח פירושו כאן מביא שם הדוגמא הראשונה שבש"ס. אבל צע"ק הל' „על“ „כנ"ל הערה (8) ולכן מסתבר יותר כמו שמבואר בהערה⁵⁴.

(48) היינו שזהו השם שלהם.

(49) ראה פרש"י שם ד"ה בושלי כמרא.

(50) בערך הביא כל המקומות הנ"ל, דמעשרות ודברכות כו'. אבל פ' בכ"מ באר"א: במעשרות כו' פ' טוונן כו', בפסחים – מכמר כמו כימוש כו'. ובערה ש' כ' שדעת הערוך הוא שכומר הוא טוונן ודעת רש"י שהו"ע חימום ושריפה עיי"ש. ולהעיר דגם בל' לא יכמר באדמה בב"מ (פט, ב), הרי בערוך פ' טוונן הזתים כו' (כר"ש וכו') שבהערה⁴⁴, ובפרש"י שם „חחום שמטמינם בעפר חם“.

(51) לדוגמא – בספר השרשים לרד"ק. ומביאו

(* ולהעיר שבמדרש איכה שם „חח אמר כאילין כמריאתא“ ובמתיכ"ס שם: ככומר זה של ענבים שהוא חס כו', אבל ראה יפה ענף שם.

וואָס זי איז בחי' „אחי", זי איז שטענדיק פאַרבונדן מיט אלקות; און דענאָך „הצרות אשר מצאוהו", די התבוננות אין איר ירידה, ביז אַז „נבלע בין האומות וכו'" – אין גוף ונפה"ב און נאָך נידעריקער.

און בשעת אַז די התבוננות איז אין אַזא אופן (אין אַלע צען בחינות – וואָס זיי זיינען מרומז אין די צען נעמען לעניניהם) דעמאָלט קומט מען צו צו „נכמרו – נתחממו", ס'ווערט דער יחס לבו בחמימות פון רשפי אש מיט אַן אמת'ער מרירות אויף זיין מעמד ומצב⁵⁷.

און דאָס איז מעורר אויך למעלה דעם ענין הרחמים, וואָס איר מעלה אויף מדת החסד איז דער ענין פון חמימות.

און ווי דאָס איז למטה, אַז מדת החסד מצ'ע איז משפיע טוב וחסד וואָרום מטבע הטוב להטיב, ווערט ער אָבער אַנגערופן מים, די השפעה איז בקרירות. דאָקעגן גבורה איז דער ענין פון חמימות און רשפי אש דערפאַר קומט פון דעם, כעס און רוגז כו'. מדת הרחמנות אָבער כאַטש אַז איר ענין איז טוב וחסד, קומען אין איר צו די חמימות פון מדת גבורה. וואָרום זעענדיק צער זולתו איז „יחס לבכו בחמימות רשפי אש" און איז מתעורר ברחמנות אויפ'ן צווייטן, וואָס דאָס איז גורם השפעת החסד מיט אַ חמימות, מיט אַ שטאַרקערע תשוקה ווי חסד אַליין (און דערפאַר איז רחמים אַ

לויט דעם איז מובן פאַרוואָס רש"י בריינגט אָט די ראי' ערשט צום סוף, הגם דאָס איז „לשון מקרא" און איז אויך דער זעלבער לשון „נכמרו" ווי בפרשתנו: היות אַז דער טייטש פון דעם לשון „נכמרו" איז אויך „נקמטו כו'"; ואדרבה, דאָס איז גאָר דער עיקר מכוון אין פסוק⁵⁴ איז במילא קיין ראי' ניט דערפון אַז „נכמרו" האָט דעם אויסדריקלעכן טייטש (און מייז) פון „נתחממו".

יא. פון יינה של תורה וואָס אין פרש"י:

ס'איז מבואר אין חסידות⁵⁵ אויפן פסוק „וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו", אַז אידן ווערן אַנגערופן בשם יוסף, ווי עס שטייט⁵⁶ „גוהג כצאן יוסף"; דאַרפן אידן („יוסף") מעורר זיין רחמים רבים אויף דער בחינה פון בנימין, בן אונג, אַריינטראַכטן זיך ווי גרויס עס איז די ירידה פון דער נשמה, וואָס האָט אַראָפגענידערט למטה מטה, און דערוועקן רחמים אויף דעם ניצוץ אלקי שבנפשו.

און דאָס איז מרומז אין די פרטי הדברים פון פרש"י אויף „כי נכמרו רחמיו", און ס'איז אויך מדויק דער סדר, וואָס דער פירוש קומט פריער פאַרן אַפטייטש פון „נכמרו – נתחממו": צום ערשטן באַדאַרף זיין די התבוננות אין „אחי והצרות אשר מצאוהו", פריער זיך מתבונן זיין אין מעלת הנשמה מצ'ע,

54) ועפ"ז מובן מה שהביא רש"י שם „על הכומר של ענבים (ולא זתים), כי העיקר בענבים הוא הדחיקה כו' ע"ד ענין הקמטה והכווץ, כפרש"י בכורות.

55) לקו"ת בהר"מ ד. אוה"ת בראשית (כרך ו') תתש"א.

56) תהלים פ, ב. רש"י ומצו"ד שם.

57) בלקו"ת וואה"ת שם כי הרחמנות הוא מצד החמימות כי חס לבו בקרבו ומציין בלקו"ת „וכמ"ש במ"א ע"פ זוהר במדבר כו'". (ובאוה"ת) „ועי' ביאורו" פ' במדבר בענין ת"ת שנקרא „מרור". והוא הביאורו"ז דהערה הבאה.

און דאָס פּועל'ט גילוי אלקות בנפשו ד. ה. עס ווערט דער גילוי אהבה רבה ביים מענטשן אין די מדות שלב'ב⁶², וואָס דאָס איז נרמז אין „מכמר בשרא"⁶³;

דערנאָך קומט עס אַראָפּ ביז אין „עור" וואָס איז אַ לבוש⁶⁴, ד. ה. ביז אין די כחות און ענינים וואָס זיינען ווייט פון עצם האדם, אַז אויך דאָרט ווערט „נתח" ממו", פון דער גילוי אור⁶⁵,

און וויבאַלד אַז עס נעמט זיך פון רחמים, וואָס איז בקו האמצעי פועל'ט דאָס אויך און איז מהפך אַז אַנשטאַט דער נתחממו פון „רעב" הני'ל זאָל דאָס זיין אין קדושה, ובלשון הנביא⁶⁶: לא רעב ללחם ולא צמא למים כ"א לשמוע את דברי הוי'.

(משיחת ש"פ מקץ תשל"ה)

שם לה, ב). וכמו שנמשך בספירות הוא החמיות דמדת הרחמים (ת"ת).

62) ראה לקו"ת בהעלותך שם (ל, ב. לא, א' ב). דמבחי' מו"ס ויגמה"ר הנ"ל נמשך בחי' אהבה רבה ואהרן בבני' להיות עין בעין יראו.

63) ראה לקו"ת פנחס (עז, ד ובכ"מ) דהתהוות הברש היא מהדם שמשכנו בלב, ולכן בשר מורה על המדות שלב [ובלקו"ת בהעלותך (לא, ג ואילך. וש"נ) דהבשר הוא מבחי' הגבורות ויסוד האש ונכלל בגבורות דקדושה והיינו שעיי"ז נמשך התלהבות ורשפי אש האהבה כו']. ועפ"ז יובן מה שבלקו"ת ואוה"ת (שבעה ערה 55), שמבואר דנכמרו רחמיו הוא מל' חמיות מובא דנכמרו רחמיו „מלשון מכמר בשרא" (וראה לעיל הערה 42 הביאור בזה כפשוטו), כי עיקר ענין נתחממו הוא במדות שלב.

64) וראה לקו"ת פנחס שם. שה"ש מג, ד. ועוד. 65) ולהעיר בדא"פ (שהסדר בפרש"י) לשון משנה ולשון ארמי (תלמוד) לשון מקרא, מרמז גם על (סדר) ההמשכה, דמשנה מדות והתחלתן — יגמה"ר ותלמוד מוחין ומקרא בעש"י (תניא פ"מ במגהה (נה, ב) — מפרע"ח. וראה גם שם פנ"ב. אגה"ק סכ"ו (קמד, א ואילך)). ולכן בפרש"י מסיים „במקרא" שהיא בעש"י.

66) עמוס ה, יא.

ממוצע צווישן חסד וגבורה, ווייל ער איז כולל ביידע⁵⁸.

יב. און די התעוררות רחמים און די פעולה וואָס טוט זיך אויף דורך דעם, איז מרומז אין „כומר של זתים", וואָס דאָס מיינט (ווי גערעדט פריער) אַז די זתים ווערן דערוואַרעמט און עס קומט פון זיי אַרויס דער שמן.

וואָס אין עבודה איז דאָס⁵⁹: זתים זיי-נען מרים⁶⁰, וואָס דאָס איז די מרירות נפשו, וואָס קומט פון די התבוננות אין זיין מעמד ומצב כנ"ל; און בשעת אַז דאָס איז אין אַן אופן פון „כומר של זתים" ד. ה. אַז די מרירות איז מיט אַ חמימות וואָס ער איז מרגיש היטב ווי ס'איז רע ומר לו און ער איז מעורר רחמים על נפשו (וואָס דאָס איז אויך דער ענין פון כתישת הזית),

ווערט דעמאָלט נתגלה אויך מלמעלה בחי' שמן הטוב (חכמה עילאה) די רחמים עליונים⁶¹;

58) ביאוה"ז (לאדמו"ר האמצעי) במדבר פו, א ואילך. וראה ביאוה"ז להצ"ע ע' תנא ואילך (וגם שם מובא „כי נכמרו רחמיו" דפרשתנו, כנ"ל הערה 31). וראה גם לקו"ת בהעלותך (לה, ב) שבהערה הבאה. שה"מ תקס"ח ס"ע תצח.

59) ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב*. לא. רע"א" ב. לה. א"ב. לו, ב. וראה גם תו"א פרשתנו לה, ד. תצוה פא, סע"ג ואילך. קי, ד. שה"מ תקס"ח ע' תקה ואילך.

60) ראה עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ת. יא).

61) מובן ופשוט שאין מזה סתירה להמבואר בסו"ס שלפנ"ז מביאוה"ז — וכמבואר בלקו"ת בהעלותך שם דע"י כתישה, מרירות נפשו כו' הנ"ל, נמשך מבחי' חכמה — מו"ס, ויגמה"ר (וראה

* ולהעיר דעם מציין „ועמ"ש .. בענין כי נכמרו רחמיו כו".